

(S)

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. kovo 30 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Alės Bukaviniienės (pranešėja) ir Donato Šerno (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo J. J. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 8 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo J. J. netiesioginį ieškinį atsakovėms viešajai įstaigai Vilniaus universitetui ir bankrutavusiai J. įmonei „J.“ bankroto administratoriui uždarajai akcinei bendrovei „Top Consult“ dėl nuostolių atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių netiesioginio ieškinio pareiškimo sąlygas, kai tokį ieškinį reiškia bankrutavusios individualios įmonės savininkas, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas J. J. kreipėsi į teismą su netiesioginiu ieškiniu, prašydamas priteisti iš atsakovės viešosios įstaigos Vilniaus universiteto bankrutavusiai J. įmonei „J.“ (toliau – įmonė) 165 730,31 Eur sumą, kurią sudaro 35 766,96 Eur už atliktus darbus, 16 700,33 Eur sulaikytas 5 proc. dydžio nuo atliktų darbų mokėjimas, 1899,32 Eur delspinigiai, 62 149,52 Eur bauda, 20 544,86 Eur mokėjimas už darbams užbaigti supirktas ir nepanaudotas medžiagas, 1915,08 Eur neapmokėta inventoriaus nuoma, ir patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovas nurodė, kad jis, kaip buvęs bankrutavusios įmonės savininkas, netiesioginiu ieškiniu reikalauja, jog atsakovė atlygintų įmonei 165 790,31 Eur nuostolių, patirtų atsakovei neteisėtai prieš laiką nutraukus 2014 m. lapkričio 19 d. rangos sutartį dėl bendrabučio, esančio Vilniuje, Saulėtekio al. Nr. 6, atnaujinimo darbų. Vilniaus apygardos teismas 2019 m. kovo 29 d. nutartimi pripažino įmonę bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto. Įmonės kreditorių reikalavimai sudaro 460 043,67 Eur. Ieškovas, kaip įmonės savininkas, yra subsidariai atsakingas savo asmeniniu turtu.
4. Ieškovas teigė, kad 2019 m. rugpjūčio mėn. įteikė įmonės bankroto administratoriui UAB „Top Consult“ įmonės parengtus ieškinius dėl skolos iš atsakovės už atliktus statybos darbus bendrabučiuose priteisimo, tačiau ieškiniai atsakovei nepateikti iki šiol. Atsisveleddamas į šį bankroto administratorės neveikimą, gindamas savo teises ir siekdamas užkirsti kelią tam, kad jam nebūtų neteisėtai padaryta žalos, ieškovas kreipėsi į teismą su šiuo netiesioginiu ieškiniu.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2020 m. spalio 27 d. sprendimu tenkino dalį ieškinio ir priteisė bankrutavusiai J. įmonei „J.“ iš atsakovės VšĮ Vilniaus universiteto 35 766,96 Eur skolos, 1882,47 Eur sulaikytą sumą, 1899,32 Eur delspinigių, kitą ieškinio dalį atmetė, paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
6. Pasisakydamas dėl ieškovo teisės į ieškinį, pirmosios instancijos teismas rėmėsi Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 2-445/2011](#) išdėstytais išaiškinimais, kad kai bankroto byla iškeliama individualiai įmonei, jos savininkas bankroto byloje patraukiamas kaip bendraatsakovis, nes jis yra subsidariai atsakingas už neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens prievoles (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.50 straipsnio 4 dalis); tai reiškia, kad jis turi teisinį suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi; toks asmuo subjektingas teisės gali ginti ne tik atsisakdamas į jam bei įmonei reikšiamus reikalavimus bankroto byloje, bet ir turi teisę reikšti netiesioginį ieškinį individualios įmonės, kurios savininkas jis yra, interesais ir tokia procesine forma ginti šios įmonės teises, jeigu įmonės bankroto administratorius to nedaro (CK 6.68 straipsnis).
7. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad bankrutavusios individualios įmonės savininkas yra tinkamas ieškovas pareikšti netiesioginį ieškinį bankrutavusios individualios įmonės naudai.
8. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad nagrinėjamoje byloje atsakovė VšĮ Vilniaus universitetas nepareikšė įmonei pretenzijų dėl atliktų darbų kokybės iki rangos sutarties nutraukimo. Rangos sutartis buvo vienašališkai atsakovės nutraukta dėl esminio sutarties 11.1.3 punkto pažeidimo, susijusio su sutartimi sulgytų darbų atlikimo terminų pažeidimu. Nutraukus rangos sutartį, atsakovė vienašališkai užsakė atliktų modernizavimo darbų objekte, esančiame (*duomenys neskelbtini*), kiekio ir kokybės vertinimą. 2016 m. rugpjūčio 5 d. vertinimo akte konstatuoti atliktų modernizavimo darbų kiekio ir kokybės trūkumai. Šio akto pagrindu atsakovė pareiškė priešieškinį dėl 479 658,47 Eur nuostolių atlyginimo civilinėje byloje [Nr. e2-1441-866/2019](#), iškėltoje pagal ieškovo ieškinį dėl skolos už darbus, atliktus modernizuojant

bendrabučių, esanti (duomenys neskelbtini), priteisimo.

9. Nustatęs, kad atsakovė atsisakė priimti įmonės (rangovės) atliktus darbus ir pradėti darbų priėmimo procedūras, pirmosios instancijos teismas nusprendė, jog ji privalėjo įrodyti buvus tokių atvejų, kurio pagrindu ji turėjo teisę atsakyti priimti darbus. Atsakovė tokių aplinkybių iki rangos sutarties nutraukimo nenurodė.
10. Nesant byloje rašytinių įrodymų, patvirtinančių atsakovės nurodytas aplinkybes dėl netinkamai atlikto įmonės (rangovės) darbo iki rangos sutarties nutraukimo, o ieškovo neigiant šias aplinkybes, pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad atsakovė neįrodė šių aplinkybių, o į bylą pateiktų įrodymų visuma leidžia daryti teismui labiau tikėtiną išvadą, jog atliktų darbų atidavimo vertinti metu atsakovė nebuvo pateikusi įmonei pretenzijų dėl netinkamai atlikto darbo ir nepagrįstai atsisakė priimti darbus, pasirašyti darbų priėmimo aktus ir už juos sumokėti. Teismas nusprendė, kad yra pagrindas priteisti bankrutavusios įmonės naudai iš atsakovės 35 766,96 Eur skolos už atliktus darbus.
11. Pasisakydamas dėl reikalavimo priteisti iš atsakovės sulaikytas sumas, pirmosios instancijos teismas nurodė, kad pagal rangos sutarties 8.5.2 punktą kiekvienam mokėjimui taikoma sulaikomų pinigų dalis – 5 proc. nuo rangos sutarties kainos. Pripažinus, kad darbai pagal darbų perdavimo–priėmimo aktus bei PVM sąskaitas faktūras Nr. JOA 2016/026 ir Nr. JOA 2016/28 buvo atlikti tinkamaiteismo vertinimu, išnyko pagrindas sulaikyti PVM sąskaitose faktūrose nurodytas sumas, todėl bankrutavusiai įmonei priteistina sulaikyta suma už atliktus darbus sudaro 1882,47 Eur.
12. Spręsdamas dėl ieškovo prašymo priteisti bankrutavusiai įmonei 0,02 proc. dydžio delspinigius už kiekvieną uždelstą dieną nuo 2016 m. rugsėjo 20 d. iki 2017 m. kovo 19 d. (t. y. 1899,32 Eur) pagrįstumo, pirmosios instancijos teismas nepripažino, kad ieškinio senaties terminas šiam reikalavimui pareikšti nėra praleistas, ir jį tenkino.
13. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad rangos sutarties 11.5 punkte nustatyta, jog be pagrindo nutraukusi rangos sutartį šalis privalo kitos šalies reikalavimu sumokėti 10 proc. baudą nuo bendros rekonstrukcijos darbų kainos. Pripažinęs, kad atsakovė teisėtai ir pagrįstai nutraukė rangos sutartį, pirmosios instancijos teismas atmetė ieškovo reikalavimus dėl baudos už nepagrįstą rangos sutarties nutraukimą priteisimo ir nuostolių, atsiradusių dėl nepagrįsto rangos sutarties nutraukimo, atlyginimo.
14. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo ir atsakovės VŠĮ Vilniaus universiteto apeliacinius skundus, 2021 m. liepos 8 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2020 m. spalio 27 d. sprendimą panaikino ir civilinę bylą pagal ieškovo netiesioginį ieškinį atsakovėms VŠĮ Vilniaus universitetui ir bankrutavusiai J. įmonei „J.“ bankroto administratoriui UAB „Top Consult“ dėl nuostolių atlyginimo nutraukė, išsprendė bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą.
15. Apeliacinės instancijos teismas rėmėsi Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e2-147-330/2021](#) pateiktu išaiškinimu, kad netiesioginiam ieškinui bankrutuojančios individualios įmonės vardu pareikšti neužtenka aplinkybės, jog tokį ieškinį teikia individualios įmonės savininkas, jeigu jis nepateikia įrodymų, kad yra šios bankrutuojančios įmonės kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę ([CK](#) 6.68 straipsnio 1 dalis); nesant šios įstatyme nustatytos sąlygos, netiesioginis ieškinytis negalimas; teismų praktika nagrinėjamu klausimu yra pakankamai aiškiai suformuluota (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254/2014](#); 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-245-219/2015](#); 2020 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-50-403/2020](#)).
16. Įvertinęs Vilniaus apygardos teisme nagrinėjamos įmonės bankroto bylos Nr. B2-668-340/2021 duomenis, apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kad ieškovas būtų įrašytas į bankrutavusios įmonės kreditorių sąrašą.
17. Vadovaudamasis pirmiau cituota Lietuvos apeliacinio teismo suformuluota taisykle bei atsižvelgdamas į tai, kad ieškovas nėra pareiškęs įmonei finansinio reikalavimo, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog yra pagrindas pripažinti, kad ieškovas nėra tinkamas subjektas reikšti netiesioginį ieškinį bankrutavusios įmonės naudai.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai, pareiškimas dėl prisidėjimo prie kasacinio skundo

18. Kasaciniu skundu ieškovas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 8 d. nutartį. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 18.1. Apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, nepagrįstai rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 5 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254/2014](#), 2015 m. balandžio 23 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 3K-3-245-219/2015](#) ir 2020 m. kovo 5 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-50-403/2020](#), nes šios nutartys priimtos byloje, kuriose netiesioginius ieškinius buvo pareiškę asmenys, įrašyti į bankrutuojančių įmonių kreditorių sąrašus. Tuo tarpu nagrinėjamoje byloje sprendžiamas klausimas dėl individualios įmonės savininko, kuris nėra šios įmonės kreditorius, teisės reikšti netiesioginį ieškinį bankrutuojančios individualios įmonės vardu.
 - 18.2. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo 56 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad juridinio asmens valdymo organai nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos netenka savo įgaliojimų. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 2 punkte buvo įtvirtinta, kad, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų, o įmonės administratorius, įspėjęs raštu prieš 15 dienų, nutraukia darbo arba civilines sutartis su įmonės valdybos nariais ir vadovu. Galiojant šioms įmonių bankroto įstatymo nuostatomis kasacinis teismas yra suformavęs praktiką dėl juridinio asmens dalyvių teisinės padėties juridinio asmens bankroto byloje. Ieškovas teigia, kad, remiantis šia praktika, laikytina, jog tiek bankrutuojančios įmonės kreditoriai, tiek šios įmonės akcininkai ir kiti suinteresuoti bylos baigtimi asmenys, taip pat asmenys, savo turtu užtikrinę bankrutuojančios įmonės prievolių įvykdymą, turintys pakankamą ir glaudų savo materialųjį teisinį ryšį (turtinį suinteresuotumą) su bankroto byla, turi plačias teises ginti savo turtinius interesus, tarp jų – ir teisę reikšti netiesioginį ieškinį. Anot ieškovo, byloje nėra ginčo, kad jis turi pakankamą ir glaudų materialųjį teisinį ryšį (turtinį suinteresuotumą) su bankroto byla – yra bankrutavusios J. įmonės „J.“ savininkas, savo turtu užtikrinęs šios įmonės prievolių įvykdymą; kreditorių komiteto nutarimais yra pardudodamas jo asmeninis turtas; bankroto byloje jis naudoja suteiktomis teisėmis ir ginčija kreditorių komiteto nutarimus dėl jo asmeninio turto pardavimo. Dėl to jis yra tinkamas ieškovas pareikšti netiesioginį ieškinį bankrutavusios individualios įmonės naudai.
 - 18.3. Kasacinis teismas nėra pasisakęs dėl teisės normų, reglamentuojančių bankrutavusios individualios įmonės savininko teisę reikšti netiesioginį ieškinį, taikymo, o Lietuvos apeliacinio teismo praktika šiuo klausimu (Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-445/2011, kuria rėmėsi pirmosios instancijos teismas, ir Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-147-330/2021, kuria rėmėsi apeliacinės instancijos teismas) yra nevienoda.
19. Atsakovė bankrutavusios J. įmonės „J.“ nemokumo administratorė UAB „Top Consult“ pateikė procesinį dokumentą, įvardytą atsiliepimu į kasacinį skundą, kuriuo sutinkama su ieškovo kasacinio skundo argumentais ir prašoma jį tenkinti, todėl šis dokumentas laikytinas pareiškimu dėl prisidėjimo prie ieškovo kasacinio skundo (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 348 straipsnis).
20. Atsakovė VŠĮ Vilniaus universitetas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo palikti nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 8 d. nutartį, priteisti iš ieškovo kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi

Šie argumentai:

- 20.1. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad ieškovas neturi teisės reikšti netiesioginį ieškinį įmonės vardu, nebuvo grindžiama kasaciniame skunde nurodytomis kasacinio teismo nutartimis. Šiomis kasacinio teismo nutartimis apeliacinės instancijos teismas pagrindė tik išvadą, kad asmuo, neturintis neabejotinos ir vykdytinios reikalavimo teisės, neturi teisės reikšti netiesioginį ieškinį, ir būtent šiuo klausimu kasacinio teismo praktika yra aiškiai suformuota. Dėl to šiuo požiūriu skundžiama nutartis laikytina pagrįsta ir teisėta.
- 20.2. Kasaciniame skunde nurodyta Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-445/2011 yra priimta byloje, kurios faktinės aplinkybės nėra tapačios šios bylos faktinėms aplinkybėms. Lietuvos apeliacinis teismas 2011 m. balandžio 7 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 2-445/2011](#) tik apžvelgiamai (nesprendamas iš esmės, o tik atkreipdamas dėmesį) pasisakė dėl į bankrutuojančios individualios įmonės kreditorių sąrašą neįtraukto šios įmonės savininko teisės reikšti įmonės vardu ieškinį. Dėl to apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nurodyta nutartimi ir nesivadovavo priimdamas skundžiamą nutartį.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bankrutuojančios (bankrutavusios) individualios įmonės savininko, kuris nėra šios įmonės kreditorius, teisės reikšti netiesioginį ieškinį

21. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad ieškovas J. J., bankrutavusios J. įmonės „J.“ savininkas, yra tinkamas ieškovas pareikšti netiesioginį ieškinį šios bankrutavusios individualios įmonės naudai. Darydamas šią išvadą, pirmosios instancijos teismas rėmėsi Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 2-445/2011](#) išdėstytais išaiškinimais, kad kai bankroto byla iškeliama individualiai įmonei, jos savininkas (būdamas subsidiariai atsakingas už neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens prievoles) bankroto byloje patraukiamas kaip bendraatsakovis, taigi turi teisinį suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi, todėl turi ir teisę reikšti netiesioginį ieškinį individualios įmonės, kurios savininkas jis yra, interesais ([CK 6.68 straipsnis](#)).
22. Apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis [CPK 293 straipsnio](#) 1 punktu, 326 straipsnio 5 punktu, nutraukė civilinę bylą pagal ieškovo pateiktą netiesioginį ieškinį, kuriuo prašyta bankrutavusios individualios įmonės naudai priteisti 165 730,31 Eur, nurodęs, kad ieškovo inicijuotas ginčas yra nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka dėl to, kad ieškinį pateikęs bankrutavusios individualios įmonės savininkas neatitinka [CK 6.68](#) straipsnyje nustatytų sąlygų, kurioms esant asmenys įgyja teisę pareikšti netiesioginį ieškinį bankrutavusios individualios įmonės naudai. Darydamas šią išvadą, apeliacinės instancijos teismas rėmėsi Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e2-147-330/2021](#) pateiktu išaiškinimu, kad netiesioginiam ieškiniiui bankrutuojančios individualios įmonės vardu pareikšti neužtenka aplinkybės, jog tokį ieškinį teikia individualios įmonės savininkas, jeigu jis nepateikia įrodymų, kad yra šios bankrutuojančios įmonės kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę ([CK 6.68 straipsnio](#) 1 dalis).
23. Ieškovas nesutinka su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad jis nėra tinkamas subjektas reikšti netiesioginį ieškinį bankrutavusios individualios įmonės, kurios savininkas jis yra, interesais; teigia, kad Lietuvos apeliacinio teismo praktika dėl teisės normų, reglamentuojančių bankrutavusios individualios įmonės savininko teisę reikšti netiesioginį ieškinį, taikymo yra nevienoda; taip pat argumentuoja, kad bankrutuojančio juridinio asmens dalyviai dėl jų teisinės padėties ypatumų juridinio asmens bankroto byloje (akcijų turėjimo, bankrutuojančios įmonės prievolių įvykdymo užtikrinimo savo turtu ir kt.), kaip ir šios įmonės kreditoriai, turi pakankamą bei glaudų materialųjį teisinį ryšį su bankroto byla, taigi – ir plačias teises ginti savo turinius interesus, tarp jų – ir teisę reikšti netiesioginį ieškinį.
24. Teisėjų kolegija, prieš pasisakydama ieškovo kasaciniame skunde keliamais klausimais, pažymi, kad pagal [CPK 353 straipsnio](#) 1 dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskustus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu ir yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Dėl šios priežasties teisėjų kolegija daro išvadą remdamasi jau byloje teismų nustatytais faktais.
25. Byloje nustatyta, kad ieškovas yra bankrutavusios individualios J. įmonės „J.“ savininkas. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 29 d. nutartimi J. įmonei „J.“ iškelta bankroto byla; 2020 m. gegužės 5 d. bankroto byloje priimta nutartis leisti nukreipti išieškojimą į įmonės savininko turtą. Vilniaus apygardos teismas 2020 m. balandžio 17 d. nutartimi netenkino pareiškėjo J. J. prašymo bankrutavusios J. įmonės „J.“ bankroto byloje įtraukti jį į kreditorių sąrašą su 338 930 Eur finansinio reikalavimo suma (civilinė byla [Nr. eB2-2574-340/2020](#)). Lietuvos apeliacinis teismas 2020 m. liepos 7 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus apygardos teismo 2020 m. balandžio 17 d. nutartį (civilinė byla Nr. e2-1134-450/2020).
26. Pagal [CPK 5 straipsnio](#) 1 dalį kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatyme nustatyta tvarka kreiptis į teismą tam, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad teisės kreiptis į teismą prielaidų bei tinkamo įgyvendinimo sąlygų buvimą ar nebuvimą teismas aiškina *ex officio* (savo iniciatyva, pagal pareigas) ieškinio priėmimo metu sprenddamas bylos iškėlimo klausimą. Teismas šios civilinio proceso stadijos metu nustato, ar ieškinį paduodantis asmuo turi teisę pareikšti ieškinį, t. y. tikrina, yra teisės kreiptis į teismą prielaidos ar ne, taip pat ar pareiškėjas tinkamai įgyvendina savo teisę kreiptis į teismą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-471-403/2018](#), 24 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Teisės kreiptis į teismą prielaidų nebuvimas sudaro teisinį pagrindą teismui tokį ginčą pripažinti nenagrinėtinu teisme civilinio proceso tvarka ir ieškinį atsisakyti priimti ([CPK 137 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas), o jei ieškinys buvo priimtas – nutraukti civilinę bylą ([CPK 293 straipsnio](#) 1 punktas, 326 straipsnio 5 punktas). Kasacinis teismas, aiškindamas CK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktą, yra konstatavęs, kad asmens pateiktas ieškinys, nesusijęs su jo subjektyviu teisių gynimu, teismuose nenagrinėtinas, išskyrus aiškiai įstatymuose nustatytus atvejus (t. y. subjektus, ginančius viešąjį interesą įstatymo pagrindu) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-326-701/2021, 30 punktas).
27. Byloje kilo ginčas, ar bankrutuojančios (bankrutavusios) individualios įmonės savininkas, kuris nėra šios įmonės kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę, tačiau yra subsidiariai atsakingas už šio juridinio asmens (individualios įmonės) prievoles, turi teisę reikšti netiesioginį ieškinį bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės vardu (interesai).
28. [CK 6.68 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta, kad kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę skolininkui, turi teisę priverstinai įgyvendinti skolininko teises pareikšdamas ieškinį skolininko vardu, jeigu skolininkas pats šių teisių neįgyvendina arba atsisako tai daryti ir dėl to pažeidžia kreditoriaus interesus (netiesioginis ieškinys).
29. Taigi [CK 6.68 straipsnio](#) nuostatomis, įtvirtinančiomis subjektų, turinčių teisę reikšti netiesioginį ieškinį, ratą, nurodyta, kad tinkamas

subjektas (suinteresuotas asmuo), galintis pareikšti netiesioginį ieškinį, yra kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę skolininkui. Asmuo, kreipdamasis į teismą su netiesioginiu ieškiniu, *visų pirma* privalo pagrįsti savo civilinį procesinį subjektiškumą, t. y. teisės priverstinai įgyvendinti skolininko teises pareiškiant ieškinį skolininko vardu turėjimą. Asmeniui neįrodžius pirmiau įvardytų prielaidų, su kuriomis įstatymų leidėjas sieja jo teisės reikšti teismui netiesioginį ieškinį atsiradimą, tokio subjekto pateiktas netiesioginis ieškinytis laikytinas nenagrinėtina teisme civilinio proceso tvarka.

30. Ieškovas neginčija, kad jis nėra bankrutavusios individualios įmonės kreditorius, tačiau teigia, jog dėl turimo glaudaus materialiojo teisinio ryšio (turtinio suinteresuotumo) su bankroto byla yra prilygintinas šios įmonės kreditoriui, turinčiam [CK 6.68](#) straipsnyje įtvirtintą teisę reikšti netiesioginį ieškinį.
31. Minėta, kad netiesioginis ieškinytis yra toks ieškinytis, kurį kreditorius, manydamas esant [CK 6.68](#) straipsnyje nustatytas sąlygas, pareiškia už savo skolininką, kuris neįgyvendina turimų reikalavimų savo skolininkui (neprisiteisia skolos, nesusigražina turto ir kt.) ir taip nepagerina savo mokumo. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad pagrindinė aptariamo instituto paskirtis – *apsaugoti kreditorių* nuo nesąžiningo skolininko veiksmų tais atvejais, kai skolininkas yra nesuinteresuotas savo subjektinės teisės įgyvendinimu dėl to, kad kreditorius į prisiteistą turtą nukreips savo reikalavimų patenkinimą. [CK 6.68](#) straipsnyje nustatytas vienas kreditoriaus interesų gynimo būdų, pagal kurį kreditorius už skolininką jo vardu turi teisę pareikšti reikalavimą kitiems asmenims, jeigu skolininkas pats šių teisių neįgyvendina arba atsisako tai daryti ir dėl to pažeidžia kreditoriaus interesus. Tokiu atveju kreditorius priverstinai įgyvendina skolininko reikalavimo teisę trečiajam asmeniui pareiškdamas netiesioginį ieškinį (skolininko skolininkui) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-245-219/2015](#) ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika).
32. Kasacinio teismo taip pat išaiškinta, kad netiesioginį ieškinį pareikšti galima tik esant visoms būtinoms įstatymo nustatytoms sąlygoms (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-11-313/2022](#), 21 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Minėta, kad viena iš jų – netiesioginį ieškinį gali pareikšti tik kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę.
33. Iš [CK 6.68 straipsnio](#) dispozicijos matyti, kad tarp teisės subjektų (asmens, inicijuojančio procesą netiesioginiu ieškiniu, ir asmens, kurio vardu tai daroma) turi egzistuoti prievolės teisinis santykis, kuriame vienas iš subjektų yra kreditorius, o kitas – skolininkas. Pagal [CK 6.1](#) straipsnį prievolė – tai teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą.
34. Kreditorius – tai asmuo, kuriam bankrutuojanti ar bankrutavusi įmonė yra tiesiogiai skolinga; taip pat tai gali būti ir subjektas, kuris pagal įstatymus, kitus teisės aktus ar kitais pagrindais turi teisę reikalauti iš bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės įvykdyti prievolę ar įsipareigojimą (pvz., jeigu įmonė yra skolinga valstybei, tai įmonės kreditorius yra konkreti institucija ar institucijos, kurios įpareigos vykdymo atitinkamas valstybės joms priskirtas funkcijas, pvz., surinkti privalomuosius mokesčius ir įmokas, kontroliuoti valstybės vardu gautų paskolų ar paskolų su valstybės garantija grąžinimą ir kt.).
35. Neabejotina ir vykdytina kreditoriaus reikalavimo teisė skolininkui reiškia, kad netiesioginio ieškinio pareiškimo metu skolininko prievolė kreditoriui yra galiojanti (skolininkas nėra įvykdęs dalies ar visos prievolės kreditoriui arba yra įvykdęs ją netinkamai), nepasibaigusi įstatyme nustatytais prievolės pasibaigimo pagrindais, nėra ginčijama teisme ir yra suėjęs prievolės įvykdymo terminas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-318/2014](#)).
36. Pažymėtina, kad kreditoriui norint pasinaudoti netiesioginio ieškinio institutu, nėra svarbus kreditorių ir skolininką siejančios prievolės pagrindas; kad ir koks jis būtų (vienašalis sandoris, daugiašalis sandoris (sutartis), deliktas, kvazisutartis ar įstatymas), esminis yra prievolės kokybinis kriterijus – kreditoriaus reikalavimo teisės neabejotumas ir vykdytinumas.
37. Taigi netiesioginio ieškinio instituto taikymas pasižymi tam tikra specifika – šiuo teisių gynimo būdu (netiesioginiu ieškiniu) teisė inicijuoti civilinį ginčą teisme suteikiama specialiam subjektui – kreditoriui, kurio materialinis teisinis suinteresuotumas bylos baigtimi pasireiškia tuo, kad jis siekia, jog tokiu, nors ir netiesioginiu būdu, būtų įmanomas jo paties neabejotino bei vykdytino reikalavimo patenkinimas. Tuo tarpu bankrutuojančios (bankrutavusios) individualios įmonės savininkas, nors yra subsidiarios atsakomybės už šios įmonės skolas subjektas, tačiau jo su bankrutuojančia (bankrutavusia) individualia įmone nesieja prievolės teisinis santykis, kaip jis apibrėžiamas [CK 6.1 straipsnio](#) nuostatomis. Taigi, bankrutuojančios (bankrutavusios) individualios įmonės savininkas nėra specialus subjektas, kuriam pagal [CK 6.68](#) straipsnį yra suteikta teisė reikšti netiesioginį ieškinį skolininko vardu, atitinkamai tokį ieškinį reišiantis individualios įmonės savininkas negali būti laikomas suinteresuotu asmeniu [CPK 5 straipsnio 1](#) dalies prasme.
38. Kartu pažymėtina, pagal civilinio proceso teisėje įtvirtintą dispozityvumo principą ([CPK 13](#) straipsnis) šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi [CPK](#) nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Tai reiškia, kad šalys yra savo materialiuoju teisiu šeiminkės: jos gali iomis naudotis, bet gali ir nesinaudoti, jas ginti arba neginti, perleisti jas kitiems asmenims (Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; ir Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. p. 182). Dispozityvumo principas, be kita ko, lemia, kad bendrąja prasme asmuo savo pažeistas teises ar įstatymo saugomus interesus gina pats (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis. [CPK 5 straipsnis](#)). Taigi asmuo, manantis, kad jo teisės ar įstatymo saugomas interesas yra pažeidžiamas, gali savo nuožiūra kreiptis arba nesikreipti į teismą ir tik dėl savo paties teisių ar intereso gynimo.
39. [CK 1.138](#) straipsnyje yra įtvirtinti bendrieji pažeistų gynimo būdai. Tačiau įstatymų leidėjas, siekdamas suteikti papildomus teisinius instrumentus kreditoriui, kad šis gintų pažeistas savo teises ar įstatymo saugomus interesus, įtvirtino specialius kreditoriaus pažeistu teisiu ar interesu gynimo būdus, vienas jų – netiesioginis ieškinytis, ir tai yra viena iš dispozityvumo principo išimčių, nes teisė kreiptis į teismą suteikta trečiajam asmeniui (kreditoriui), kuris nėra materialiajame santvykie su subjektu (šiam santvykie yra kreditoriaus skolininkas), i kuri nukreipiamas tam tikras reikalavimas. Kitaip tariant, [CK 6.68](#) straipsnyje kreditoriui suteikta *speciali (išimtinė)* teisė ginti savo skolininko pažeistas teises ar įstatymo saugomus interesus pareiškiant netiesioginį ieškinį.
40. Kasacinio teismo praktikoje, be kita ko, pažymėta, kad lygiateisiškumo principas reikalauja, jog išimtinės taisyklės būtų taikomos tik tiems asmenims, kuriems jos skirtos, ir nebūtų aiškinamos plečiamai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-19-1075/2018](#), 16 punktą). Dėl to [CK 6.68](#) straipsnio 1 dalies nuostata dėl subjekto, turinčio teisę kreiptis į teismą su netiesioginiu ieškiniu, atsižvelgiant i netiesioginio ieškinio instituto paskirtį, negali būti aiškinama plečiamai – taip, kad pasinaudodamas netiesioginio ieškinio institutu bankrutuojančios (bankrutavusios) individualios įmonės vardu bei interesais i teismą turi teisę kreiptis ir šios įmonės savininkas, nepriklausomai nuo to, yra jis ar nėra šios įmonės kreditorius; tokią teisę jis turėtų tik tuo atveju, jeigu būtų ir individualios įmonės kreditorius.
41. Taigi netiesioginio ieškinio institutas yra išimtinis, specialiam subjektui – kreditoriui (prievoliniuose teisiniuose santykiuose su skolininku, už kuri reiškia ieškinį, dalyvauiančiam asmeniui) suteikiamas jo teisių gynimo būdas, kuris, kaip išimtis iš šios nutarties 38 punkte aptartų taisyklių, aiškinatinas ir taikytinas itin siaurai.
42. Teisėjų kolegija, apibendrindama tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad ieškovo, kaip bankrutavusios individualios įmonės savininko, subsidiariai atsakingo už šio juridinio asmens prievoles, padėtis, nors ir suponuoja jo materialiojo teisinio suinteresuotumo bankroto bylos baigtimi turėjimą bei teikia pagrindą jam dalyvauti bankroto byloje kaip bendraatsakoviu, vien dėl šių priežasčių savaime, be būtinios su subjektiškumu susijusios netiesioginio ieškinio pareiškimo sąlygos – būti ir individualios įmonės kreditoriui – egzistavimo, nėra pakankama prielaida kvalifikuoti jį kaip subjektą, kuris turi [CK 6.68](#) straipsnyje įtvirtintą teisę kreiptis į teismą pareiškdamas netiesioginį ieškinį.

43. Teisėjų kolegijos vertinimu, aiškinimas, kad pasinaudodamas netiesioginio ieškinio institutu procesą teisme gali inicijuoti ir kitas subjektas, kuris nėra skolininko kreditorius (nėra prievoliniame teisiame santykiyje su skolininku), paneigtų pirmiau aptartą netiesioginio ieškinio instituto esmę, pernelyg išplėstų [CK 6.68 straipsnyje](#) įtvirtintos į skolininko dispozicijos ribas įsiterpiančios ir būtent kreditoriaus interesų apsauga grindžiamos išimties ribas (taip dar labiau suvaržydamos skolininko galimybę laisvai naudotis savo teisėmis) ir neatitiktų kasacinio teismo formuojamos praktikos, kad išimties įprastai nėra aiškinamos plečiamai.

Dėl bylos procesinės baigties, kitų kasacinio skundo argumentų

44. Apibendrinama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija padaro išvadą, kad šią bylą nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, jog nagrinėjamu atveju ieškovas nėra bankrutavusios individualios J. įmonės „J.“ kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę, pagrįstai nusprendė, kad, vadovaujantis [CK 6.68 straipsnio](#) 1 dalimi, jis neįgijo teisės pareikšti netiesioginį ieškinį bankrutavusios individualios J. įmonės „J.“ vardu ir interesais. Dėl to apeliacinės instancijos teismas turėjo teisinį pagrindą nutraukti civilinę bylą, pradėtą pagal ieškovo netiesioginį ieškinį, kaip nenagrinėtiną teisme civilinio proceso tvarka. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į byloje nustatytas faktines aplinkybes ir pirmiau šioje nutartyje pateiktus išaiškinimus, nusprendžia, kad jie sudaro pagrindą atmesti ieškovo kasacinį skundą kaip nepagrįstą ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo priimtą procesinį sprendimą ([CPK 359 straipsnio](#) 1 dalies 1 punktą).
45. Ieškovas kasaciniame skunde teigia, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, nepagrįstai rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 5 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 3K-3-254/2014](#), 2015 m. balandžio 23 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 3K-3-245-219/2015](#) ir 2020 m. kovo 5 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-50-403/2020](#), nes šios nutartys priimtose bylose, kurių faktinės aplinkybės (susijusios su subjektu, pareikšusiu netiesioginį ieškinį) iš esmės skiriasi nuo nagrinėjamos bylos aplinkybių. Šie kasacinio skundo argumentai nepagrįsti. Pirmą, apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje rėmėsi ne kasaciniame skunde išvardytais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis, o Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartyje pateiktais išaiškinimais. Antra, kasaciniame skunde išvardytais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis Lietuvos apeliacinis teismas rėmėsi nagrinėdamas ne šią civilinę bylą, o priimdamas 2021 m. kovo 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2-147-330/2021 ir, be kita ko, bendro pobūdžio, nesusijusiai su konkrečiomis bylos aplinkybėmis, išvadai, kad kreditorius, neturintis neabejotinos ir vykdytinės reikalavimo teisės, neturi teisės reikšti netiesioginį ieškinį, pagrįsti. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad teismas, sprenddamas konkretų tarp šalių kilusį ginčą, gali vadovautis savo paties ar aukštesnės instancijos teismų pateiktais išaiškinimais, susijusiais su bylai aktualios teisės normos dispozicijos aiškinimu, t. y. kiek tai nėra susiję su tos teisės normos pritaikymu konkrečiai situacijai pagal nustatytas faktines aplinkybes (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 13 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-144-313/2015](#)). Taigi nebūtų pagrindo konstatuoti ieškovo nurodytą pažeidimą net ir laikant, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, netiesiogiai rėmėsi kasaciniame skunde išvardytais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis.
46. Teisėjų kolegija taip pat pripažįsta nepagrįstais kasacinio skundo argumentus, kad Lietuvos apeliacinio teismo praktika (Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 2-445/2011](#), kuria rėmėsi pirmosios instancijos teismas, ir Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-147-330/2021, kuria rėmėsi apeliacinės instancijos teismas) ginčijamu teisės klausimu yra nevienoda. Šiame kontekste pažymėtina, kad nurodytų Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtų bylų esminės faktinės aplinkybės yra netapačios – civilinėje byloje [Nr. 2-445/2011](#) esminis sprendtas klausimas buvo ne bankrutuojančios individualios įmonės savininko teisės reikšti netiesioginį ieškinį aspektas, o bylos teisingumo klausimas; be to, Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 2-445/2011](#) priėmimo metu bankrutuojančios individualios įmonės savininkas, reiškęs netiesioginį ieškinį, buvo ir tos bankrutuojančios įmonės kreditorius. Tuo tarpu civilinėje byloje Nr. e2-147-330/2021, kurioje buvo priimta Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 18 d. nutartis, buvo pareikštas bankrutavusios individualios įmonės savininko, kuris nėra šios įmonės kreditorius, netiesioginis ieškiny. Dėl to nėra pagrindo daryti išvadą dėl Lietuvos apeliacinio teismo praktikos aptariamu teisės klausimu nevienodumo. Be to, kadangi Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartis yra priimta byloje, kurios faktinės aplinkybės skiriasi nuo nagrinėjamos bylos faktinių aplinkybių, tai šią bylą nagrinėjusiam apeliacinės instancijos teismui nebuvo pagrindo pripažinti, kad nurodyta Lietuvos apeliacinio teismo nutartis turi precedento galią nagrinėjamoje byloje, ir ją vadovautis.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

47. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos ([CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis).
48. Netenkinus kasacinio skundo, kasacinį skundą padavusio ieškovo patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos, sprendžiamos atsiliepimą į kasacinį skundą padavusios atsakovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas.
49. Atsakovė prašo priteisti iš ieškovo 1270,50 Eur išlaidų, patirtų advokato pagalbai rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, atlyginimą. Šioms išlaidoms pagrįsti pateiktą 2021 m. rugsėjo 22 d. ataskaitą apie sunaudotą darbo laiką teikiant teisines paslaugas, PVM sąskaitą faktūrą už teisines paslaugas AJ Nr. 21071 ir 2021 m. rugsėjo 24 d. patvirtinimą apie mokėjimo nurodymą pagal šią sąskaitą įvykdyti. Prašymas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą pateiktas tinkamai, prašoma priteisti sumą neviršiją Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) 7, 8.14 punktuose nustatyto dydžio, todėl atsakovės prašymas tenkintinas ([CPK 79 straipsnis](#), 88 straipsnio 1 dalies 6 punktą, 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnis, 340 straipsnio 5 dalis).
50. Kasaciniame teisme pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo rengiama, todėl šių išlaidų atlyginimo klausimas nesprendžiamas ([CPK 96 straipsnio](#) 6 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 8 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovei VšĮ Vilniaus universitetui (j. a. k. 211950810) iš ieškovo J. J. (a. k. *(duomenys neskelbtini)*) 1270,50 Eur (vieną tūkstantį du šimtus septyniasdešimt Eur 50 ct) bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Alė Bukaviniene

Donatas Šernas